

tereziánských a josefinských reforem, v seminářích uváděl studenty v duchu gollovského školení do precizní kritiky narativních pramenů 15. století.

Přes koncentraci na poděbradskou epochu je rozsáhlý i soubor témat, kterým se Rudolf Urbánek ve svém vědeckém díle věnoval. Uspořádal sborníky k výročí Jana Blahoslava (1923) a Jana Žižky (1924), věnoval se působení husitských oddílů v Horních Uhrách, a to i ve vztahu k opusu Aloise Jiráska *Bratrstvo*, na pole uherských dějin vstoupil též pracemi o Vladislavu Varnenčíkovi (1937) či o konci Ladislava Pohrobka (1924). Historiografický cit prokázal v portrétech Antonína Rezka (1909) a zejména Václava Novotného (1933). V roce 1949 sice odešel do penze, nechal se ale přesvědčit ještě k přednáškám v akademickém roce 1949/1950. Poté se stáhnul do ústraní a pracoval na pokračování *Věku poděbradského*. Třetí díl vydal ještě v době svého brněnského působení (1930), čtvrtý, v němž dovedl výklad k roku 1464, vyšel těsně před jeho smrtí. Jen drobnou poctu olbřímímu a podnětnému dílu Rudolfa Urbánka představoval výbor jeho studií *Z husitského věku* (1957) a skutečnost, že byl díky iniciativě Zdeňka Nejedlého jmenován jako jeden z prvních akademikem nově zřizované Československé akademie věd (1952).

František Hrubý (1887–1943)

Průkopník hospodářských a sociálních dějin

Rodák ze Strukova u Olomouce zůstal tématy své odborné dráhy věrný rodinným selským kořenům. Po krátké epizodě v olomouckém teologickém semináři přešel na Filozofickou fakultu české Karlo-Ferdinandovy univerzity a studium uzavřel doktorskou prací o církevním zřízení v Čechách a na Moravě od 11. do 13. století (tiskem v ČČH 1916). V ní uvedl do našeho prostředí výkladový koncept vlastnické církve, a významně tak ovlivnil následující přístupy k dané problematice. Josef Pekař a Josef Šusta sprádali plány, jak talentovanému historikovi zajistit místo v historickém semináři, těžká nemoc v závěru první světové války však Františku Hrubému na několik let zabránila v odborné práci.

Po zotavení nastoupil v roce 1920 do zemského archivu v Brně a po odchodu Bertolda Bretholze se stal v únoru 1927 jeho ředitelem. Předtím se ještě stihl habilitovat na brněnské univerzitě, a to na základě práce o hospodářských převratech v českých zemích v 15. a 16. století (tiskem v ČČH 1924). Ta vyznačovala přesun jeho odborného zájmu k období raného novověku a k hospodářským a sociálním dějinám. Ač první samostatnou monografií Františka Hrubého byla až kniha *Ladislav Velen z Žerotína* (1930), ve dvacátých letech otiskl, vesměs v *Českém časopise historickém*, k jehož nejpilnějším přispěvatelům v prvorepublikovém období patřil a v jehož redakci od roku 1935 zasedal, každoročně jednu až dvě velké studie, nežádka v rozsahu menší knihy.

Jeich tematické spektrum bylo poměrně široké a Hrubý jimi směřoval k novému syntetickému uchopení moravských dějin od sklonku 15. století do třicetileté války. Morava se svým takřka „republikánským“ prostředím podle něho představovala jistou výjimku v evropském prostředí 16. století. Syntetizující schopnosti Hrubý osvědčil v kapitolách, které sepsal pro pátý svazek Šustových *Dějin lidstva* (1938). V nich pojednal o reformaci v oblastech německých a skandinávských a o protireformaci a třicetileté válce. V téže době, kdy na textech pro *Dějiny lidstva* začínal pracovat, se rozhodoval, zda bude usilovat o stolicí po Josefu Pekařovi v Praze (Pekař sám

mezi kandidáty upřednostňoval právě Hrubého), nebo zda zůstane v Brně, kde se mu možnost řádné placené profesury nabízela také. Z rodinných důvodů se rozhodl pro Brno a na brněnské univerzitě působil až do předčasného penzionování po uzavření českých vysokých škol nacisty. Již jmenování Františka Hrubého mimořádným profesorem v roce 1931 bylo doplněno dovětkem „se zvláštním zřetelem k dějinám hospodářským“ a Hrubý vedle řádných přednášek ze starších československých a obecných dějin konal také kurzy, v nichž uváděl posluchače do otázek hospodářského a sociálního vývoje české raně novověké společnosti. Jeho předčasnou smrt způsobilo nervové vypětí za heydrichiády, během níž také dokončoval své poslední knihy, vydané ale až posmrtně (*Severní Morava v dějinách* a *Lev Vilém z Kounic, barokní kavalír*). Jednou z posledních studií, které za života publikoval, byla práce o Janu Sarkanderovi (1939). V ní přesným rozbořením sarkanderovské legendy v intencích svého původního medievistického školení vyvrátil pověst o údajné mučednické smrti uctívaného holešovského faráře.

Hrubého odborné dílo postihuje v širokém rozsahu různé aspekty dějin Moravy v 16. století a první polovině 17. století, od problematiky velkostatku přes proměny moravské šlechty až k problémům reformace a protireformace. Ačkoliv vycházel z metodologického školení v duchu gollovského pozitivismu a zárukou objektivit historikova výkladu mu byla přesná kritická práce s prameny, volba otázek z oblasti hospodářských a sociálních dějin jej přiváděla k novým přístupům. O řadě zamýšlených témat již František Hrubý nestihl pojednat, přípravné edice, kterými si chystal půdu pro jejich zpracování, však dodnes představují cenné badatelské pomůcky. K jeho žákům v brněnském historickém semináři patřil například František Matějka, který pokračoval v jím nastíněném směru bádání o moravských hospodářských dějinách raného novověku.

Rudolf Holinka (1899–1953)

„Nechci podceňovat metodu, ale bráním znalost faktů“

Při smuteční vzpomínce na Rudolfa Holinka konstatoval Jindřich Šebánek o předčasně zesnulém kolegovi, že byl „skutečným myslitelem, filosoficky znamenitě připraveným, a právě proto tak citlivě reagujícím všude tam, kde bylo možno sledovat sílu myšlenky zanícené pro vše, co je hybnou pákou dějin jdoucích pevně a rozhodně za pokrokem a lidskostí“. Jeho slova je možné vztáhnout jak k Holinkově katolické výchově a intenzivně prožívané křesťanské víře, tak ke snaze dostat po únoru 1948 novým poměrům a nalézt v marxisticko-leninské ideologii poselství humanity. Neřešitelné dilema bezesporu ukrátilo život talentovaného medievisty, který neokázalým způsobem vnášel jemné odstíny do interpretace církevních dějin raného a vrcholného středověku a s nemenší citlivostí pojednával i o otázkách historiografických.

Již během studií historie a filozofie na Karlově univerzitě upoutal pozornost svých učitelů, kteří jej doporučili Václavu Chaloupeckému jako vhodného asistenta pro jím budovaný historický seminář Komenského univerzity v Bratislavě. V roce 1922 proto Holinka přestoupil do Bratislavy a zde dokončil studia úspěšnou obhajobou disertace o počátcích husitství. V druhé polovině dvacátých a většinu třicátých let byl Chaloupeckému nejbližší oporou při organizaci semináře a výchově studentů v prostředí, kde vedle tradičních animozit slovensko-maďarských začínala vzrůstat i nechuť k českému paternalismu. Badatelsky zůstal věrný tématu své disertace

